شهرآرا
روزنامه شهروند امید زندگی
۳شنبه
۲۳ مهر ۱۳۹۸
۱۶ صفر ۱۴۴۱
شماره ۲۹۴۸
SHAHRARANEWS.IR
۰۷

کمربند جنوبی را دریابید

گزارش تحلیلی شهرآرا از حال و هوای این روزهای کمربند میلیاردی مشهد که تعیین تکلیف آن نیازمند تدبیر مدیران استانی است

مهدی عسکری

۲۰ماه از توقف کامل پروژه کمربند جنوبی مشهد با دستور مقام قضایی می‌گذرد. عملیات اجرایی این پروژه به‌طول ۲۷کیلومتر از آذرماه سال ۹۱ و پس از دریافت مصوبه شورای همتا آغاز شد تا این کمربندی پس از اجرای کامل، آخرین نقطه از بولوار شهید برونسی در غرب مشهد را به اتوبان باغچه متصل کند، اما باوجود پیشرفت بیش از ۸۲درصدی کار، ۲۷اسفند ۲سال قبل به‌دنبال تشدید اعتراضات گروه‌ها و سمن‌های زیست‌محیطی و با دستور مقام قضایی به‌طور کامل متوقف شد.

دلایل اعتراض چه بود؟

اعتراض سمن‌های زیست‌محیطی درحالی با پیگیری به دستگاه قضایی رسید که آن‌ها معتقد بودند ایجاد این کمربند در مغایرت کامل با اصل ۵۰قانون اساسی است و منجر به تخریب کوه‌ها، منابع طبیعی و ارتفاعات شهر می‌شود. درواقع اشکال بزرگ دوستداران محیط زیست به این پروژه، نبود پیوست زیست محیطی برای اجرا بوده است. آن‌ها همچنین در اعتراض خود به دادستان سابق مشهد با استناد به‌مواد ۵۹۸، ۵۷۶ و ۶۹۰قانون مجازات اسلامی که ایراد خسارت و تخریب به محیط زیست را جرم اعلام می‌کند، خواستار پیگیری این موضوع شدند. استدلال آن‌ها این بوده که ساخت این کمربند و تخریب کوه‌های اطراف منجربه افزایش ریزگردها و گسترش آلودگی در مشهد می‌شود، آبراهه‌های قدیمی از دست می‌رود و امکان وقوع سیلاب گسترش می‌یابد، ضمن اینکه با ساخت بزرگ‌راه ۷۵متری و تردد خودروها، دسترسی مردم به ارتفاعات جنوبی به‌طور کامل از بین خواهد رفت. این اعتراض خیلی دیر بود، اما منجر به توقف کامل پروژه کمربندی جنوبی شد؛ مسئله‌ای که محمدرضا اخوان عبداللهیان، مدیرکل راه و شهرسازی استان نیز اوایل اردیبهشت امسال و با کنایه به آن، این گونه گفت: «مسئله‌ای که اکنون باعث توقف اجرای پروژه شده این است که درباره مطالعات زیست‌محیطی طرح، مجموعه ابهاماتی وجود دارد، اما سؤال اساسی این است که اگر این طرح مشکلاتی در رابطه با محیط زیست دارد، چرا در زمان مطالعات ابتدایی آن، این مشکلات بررسی نشد و طرح در آن زمان از لحاظ زیست‌محیطی ارزیابی نشده است؟»

از گله دادستان تا تضمین شهردار

فلسفه ایجاد کمربند جنوبی مشهد، در ابتدا کاهش بار ترافیکی بولوارهای موازی مانند وکیل‌آباد، پیروزی، فکوری و شهید کلانتری عنوان شده بود. فلسفه‌ای که در دل خود گذرگاهی دیگر ایجاد می‌کرد تا تردد در شریان‌های ارتباطی یاد شده تسریع شود. اما بعد از گذشت ۵سال از آغاز عملیات اجرایی این کمربندی، چرا رأی به توقف این مسیر داده شد؟ علاوه‌بر گله دوستداران محیط زیست از تخریب طبیعت و کوه‌ها برای ایجاد این مسیر ارتباطی، پای مطامع دیگری نیز در میان بود؛ مطامعی که در سال‌های گذشته اتفاق افتاد و تجربه ناخوشایندی از توسعه راه‌های ارتباطی موازی را رقم زد؛ تجربه‌ای که درنهایت باعث شد درآمدزایی و ساخت و ساز برای عده‌ای بر ایجاد مسیرهای جدید برای شهروندان بچربد؛ تجربه‌ای که دادستان سابق مرکز استان و رئیس کل فعلی دادگستری خراسان رضوی، سال گذشته این گونه از آن یاد کرد: «اوایل دهه ۷۰ بولوار پیروزی احداث شد و در دهه ۸۰ بولوار شهید فکوری و اکنون هم بولوار نماز در راستای کاهش بار ترافیکی جنوب شهر مشهد احداث شده است. هرجا راه ایجاد شد، ساخت‌وساز مجاز و غیرمجاز هم ایجاد می‌شود.» دادستان سابق مشهد و رئیس کل فعلی خراسان رضوی در تیرماه نیز به ادامه این پروژه اشکالاتی را وارد دانست و اعلام کرد: «تضمینی برای ساخت‌وساز نکردن در حاشیه کمربند جنوبی پس از احداث جاده وجود ندارد و مسئله محیط زیست، مسئله سیاسی نیست و لازم است با تمام توان در مقابل صاحبان قدرت و ثروت ایستادگی شود. یکی از دغدغه‌های دادستانی، ساخت‌وسازهای غیراستاندارد ارتفاعات جنوبی شهر مشهد است که در مباحث زیست محیطی بسیار تأثیرگذار بوده و علاوه‌بر افزایش آلودگی هوا، سایر ارکان محیط زیست را به خطر انداخته است.»

در همین رابطه تورج همتی، مدیرکل محیط زیست استان نیز مرداد ماه امسال نگرانی‌هایی در این زمینه ابراز کرده بود: «تاکنون هیچ‌گونه مجوز زیست محیطی درباره احداث یا بهره‌برداری از پروژه کمربند جنوبی از سوی سازمان حفاظت محیط زیست صادر نشده است، لذا عواقب ناشی از هرگونه ساخت‌وساز برعهده کارفرمای پروژه خواهد بود. گردشگری و طبیعت‌گردی به‌عنوان کارکرد اصلی منطقه جنوب شهر مشهد تأکید شده است و توان اکولوژیک منطقه استعداد اجرای طرح‌های توسعه را ندارد و در ارتفاعات جنوبی حفظ فضاهای زیستی اولویت اصلی ماست که در صورت ارائه طرح‌های تفصیلی، از نظر زیست‌محیطی بررسی می‌شود.»

البته با در نظر گرفتن آنچه اتفاق افتاده، نگرانی از تکرار تجربه‌های تلخ گذشته طبیعی به نظر می‌رسد و این نگرانی تأمل‌پذیر است، اما شاید قول شهردار مشهد در دوره اخیر، تضمین موثقی باشد برای اینکه بدانیم قرار نیست تجربه خیابان‌های موازی گذشته و انتفاع یک‌سویه دوباره تکرار شود. محمدرضا کلائی برخلاف برخی نگرش‌های انتفاعی در دوره‌های گذشته، از ارتفاعات جنوبی مشهد به‌عنوان تنها فرصت تنفس شهر مشهد یاد کرده و وعده اصلاحاتی در مسیر انجام این کمربند را داده است. او تاکنون طی تأکیداتی، از دغدغه‌های خود درباره ارتفاعات جنوب و کمربند جنوبی با این عبارات سخن گفته است: «این منطقه باید به یک تفرجگاه تبدیل شود و مدیریت شهری نیز زیرساخت‌های آن را ایجاد خواهد کرد، قرار است در این مسیر برخی زیرساخت‌های ابتدایی مانند ایجاد سرویس بهداشتی، نمازخانه و مسیر کوه پیمایی ایجاد شود، ضمن اینکه باید به بخش‌هایی از حیات این منطقه به‌عنوان منطقه حفاظت شده توجه شود.»

شهردار مشهد البته تضمین‌های دیگری هم داده است؛ اینکه دیگر مسیرهای متعدد دسترسی که به‌طور طبیعی منوط به تخریب‌های زیاد است، از دستور کار خارج شود و صرفا مسیری از شهرک طالقانی به پل شهید برونسی ایجاد شود. از سویی دیگر، محمدرضا حسین‌نژاد، معاون شهرسازی و معماری شهردار مشهد نیز در دوره اخیر بر ضعیف بودن رویکردهای زیست‌محیطی کار در سال‌های گذشته و آمادگی مدیریت شهری برای لحاظ کردن این دغدغه تأکید کرده است؛ اینکه از لبه‌های مسیر کمربند جنوبی تا عمق ۲۰۰متر درخت‌کاری انجام خواهد شد و اجازه هیچ گونه دست‌اندازی به این منطق داده نخواهد شد.

و دیگر اینکه مجتبی بهاروند، رئیس کمیسیون حمل‌ونقل و ترافیک شورای اسلامی شهر، با دفاع از پایدار نگه‌داشتن ویژگی‌های طبیعی پیرامون این کمربند اعلام کرده که نظر شورای پنجم و شهرداری مشهد بر اجرای پروژه با رعایت ملاحظات زیست محیطی است و مدیریت شهری مایل است اجرای پروژه از طریق تعامل با مجموعه دادستانی و رعایت ملاحظات زیست‌محیطی ادامه یابد، به‌طوری که اجرای پروژه کمترین آسیب را به محیط زیست وارد کند. در پرونده کمربند جنوب مشهد، موضع دستگاه قضایی، حمایت از محیط زیست و پایداری شرایط زیست محیطی است، البته برخلاف آنچه برخی رسانه‌ها اعلام کرده‌اند، تاکنون پرونده زیست محیطی برای کمربند جنوبی تشکیل نشده و به گفته حجت‌الاسلام مظفری، رئیس کل سابق دادگستری استان، دستگاه قضایی همچنان مشغول بررسی ابعاد ماجراست و چنانچه مشخص شود در این زمینه کوتاهی‌هایی وجود داشته، حتما دستگاه قضا برای کمربند جنوبی پرونده تشکیل خواهد داد.

پروژه‌ای که هنوز منتفی نشده است

با وجود هزینه‌های کلانی که برای اجرای این پروژه انجام شده است، به نظر می‌رسد شاید تعطیلی کامل این پروژه نیز جز اتلاف سرمایه عمومی، ثمری نداشته باشد؛ زیرا برگشت وضعیت فعلی به وضعیت سابق نیز امکان پذیر نیست. در همین زمینه چندی پیش سرپرست سابق معاونت هماهنگی امور عمرانی استانداری، با دفاع از ادامه عملیات عمرانی این پروژه اعلام کرده بود که این پروژه در دنباله شبکه راه‌های استان و مشهد قرار دارد و قرار است از آن به‌عنوان کارکرد کاهش بار ترافیکی مشهد، تردد و حمل‌ونقل بین بزرگراه حرم تا حرم و بزرگراه چناران استفاده شود. این پروژه باید اجرا شود؛ زیرا اجرا نشدن آن باعث ایجاد اشکال و اختلال در ترافیک مشهد خواهد شد، البته تاکنون نتیجه مشخصی برای آغاز دوباره عملیات اجرایی کمربند جنوبی به دست نیامده است. وحید قربانی چندی پیش در گفت‌وگو با قدس آنلاین به این مسئله اشاره کرده بود: «نمی‌توان این پروژه بزرگ را به یک‌باره از شبکه معابر شهری مشهد حذف کرد، اجرای پروژه کمربند جنوبی مشهد منتفی نشده است، زیرا از ۲۰سال پیش برنامه و نقشه آن در جلسات مختلف بررسی شده و مستندات گوناگونی نیز در این زمینه وجود دارد. درباره اجرای پروژه و مشکلات پیش روی آن و نظراتی که فعالان محیط زیستی دارند، گزارش جامعی به استاندار خراسان رضوی ارائه شد و نگاه وی نیز بر آن است که این پروژه ادامه پیدا کرده و اجرا شود.» این درحالی است که محمدهادی مهدی‌نیا، رئیس کمیسیون شهرسازی و معماری شورای اسلامی شهر مشهد، با تأکید بر ادامه این پروژه اعلام کرده که شهر مشهد برای اجرای این پروژه به دنبال انتفاع نیست؛ زیرا ۹۵درصد اراضی موجود در این محور مربوط به دستگاه‌های دولتی و به‌ویژه دستگاه‌های نظامی است و اگر پای انتفاعی در میان باشد، نصیب این دستگاه‌ها می‌شود.

کمربند جنوبی مشهد نیازمند حمایت همه جانبه در سطح ملی و استانی است و نباید مدیریت شهری را در این میان تنها گذاشت. چهارم مهر ماه و در مراسم کاشت ۱۳۰ هزار اصل درخت در کمربند جنوبی مشهد، علیرغم حضور معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست کشور در مشهد، وی از حضور در این مراسم خودداری کرد؛ اقدامی که با واکنش فرزاد بهشتی معاون دادستان در حوزه اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم همراه شد و وی در این خصوص اعلام کرد متاسفانه متولیان محیط زیست در سطح کشوری علیرغم اینکه در شهر مشهد حضور داشتند، به دلایل واهی در مراسم آغاز عملیات اجرایی طرح کمربند سبز جنوبی، شرکت نکردند.

با وجود این اوصاف به نظر می‌رسد مدیریت شهری و شورای شهر همچنان با الگو و معیارهای جدید تلاش دارد برای جبران گذشته، جبران مافات کند، چنانکه محمدرضا حیدری، رئیس شورای شهر نیز با تأکید بر این مسئله عنوان کرده که برای این طرح دغدغه زیست‌محیطی وجود دارد که به جاست ولی ساز و کارهایی در طرح پیش بینی شده که این نقص را برطرف کرد. فضای سبز این پروژه قابل گسترش است و دغدغه‌های مطرح شده با اصلاحاتی قابل برطرف شدن است.

کمربند میلیاردی در حصار فنس‌های آهنی

گشت‌وگذاری نیم‌روزی در پروژه احیای مرزهای سبز جنوبی مشهد

بلدا مهدوی

انگار تقابلی شده است میان مرز سرسبز در یک سوی جاده، با زردی مسیر طرف دیگر جاده که با فنسی فلزی و پیوسته از یکدیگر جدا شده است. در این مسیر زیبای پرپیچ‌وخم، درختانی زیبا و نمایی سبز را می‌بینیم که دلبری خاصی به مسیر عبور ما داده است. صبح و هوای ابری و پیچ‌وخم جاده و نسیمی خنک با بوی نم صبحگاهی درآمیخته است. حس‌وحال عبور از جاده‌های شمال در جنوبی‌ترین نقطه مشهد حس خوب و دل‌نوازی است.

مسیر کمربند سبز جنوبی مشهد از بولوار لادن شروع می‌شود؛ جاده‌ای صاف و سبز با لکه‌هایی زردرنگ که تا بالای کوه و ارتفاعات جنوبی مشهد ادامه دارد. محدوده‌های زردرنگ، قسمت‌هایی از کوه است که هیچ درخت و گیاهی ندارد و به همراه خار و خاشاک آن محدوده پشت فنس‌ها جدا شده است. این لکه‌های زردرنگ هر از گاهی میان سبزی درختان پدیدار می‌شود و تا بالای کوه، در قسمت‌های مختلف مسیر وجود دارد. تفاوتی که در ذهن رهگذران، ناخواسته کوه را به ۲بخش عمومی سبز و بخش خصوصی پشت فنس‌ها تقسیم می‌کند. با این حال دورنمای مشهد از این بالا و از میان همین بخش‌های خصوصی و عمومی زیباست.

قرار است کمربندی سبز دور تا دور مشهد را بگیرد؛ کمربندی که به گفته مسئولان شهری با ایجاد یک جنگل «دست کاشت»، مانعی برای توسعه افقی شهر و حاشیه نشینی در اطراف مشهد است. مدیر اداره کمربند فضای سبز شهرداری مشهد به ما می‌گوید: اَبَرپروژه کمربند سبز مشهد قرار است دور تا دور مشهد و در وسعتی ۲۹هزار هکتاری کشیده شود. به گفته سیدمرتضی مرجانی، وسعت کمربند سبز مشهد در محدوده ارتفاعات جنوبی ۱۹هزار هکتار است.

کاشف جاده سبز

مسیر اول کمربند سبز و دسترسی به ارتفاعات جنوبی از م خیابان لادن ۸۴ آغاز می‌شود. جاده‌ای صاف اما با پیچ‌وخم فراوان، تنها مسیر دسترسی به بام مشهد است. در دو طرف جاده درختان کاج قد علم کرده‌اند. کل مسیر و جاده پیچ‌وتاب‌های فراوانی دارد و به‌دلیل همین پیچ‌وتاب‌ها، فقط مسیر رفت در این جاده مهیا شده و برای مسیر برگشت راه دیگری درنظر گرفته شده است. کل مسیر دسترسی به بلندی‌های مشهد یک‌طرفه است تا خودروهای عبوری در مسیر رفت‌وآمد و به‌دلیل پیچ‌وخم جاده دچار مشکل نشوند.

هرچقدر در مسیر جاده بالاتر می‌رویم، نمای مشهد و ساختمان‌هایش بیشتر خودنمایی می‌کند. کنار جاده خودرویی پارک است و چند مرد بساط صبحانه را پهن کرده‌اند. یکی از آنان خودش را اسدی معرفی می‌کند و می‌گوید: چندی‌پیش به صورت اتفاقی متوجه این مسیر شدم؛ واقعا فضای خوبی دارد. کوه و جاده پر از درخت و واقعا زیباست. جاده‌ای که درنظر گرفته شده، صاف و یکدست است و در حاشیه‌اش درختان زیادی کاشته شده و فضای سبز مطلوبی ایجاد کرده‌اند.

او ادامه می‌دهد: مردم زیاد اینجا را نمی‌شناسند، اما من از زمانی که اینجا را پیدا کردم بارها به این مکان آمده‌ام.

یکی دیگر از آن‌ها نیز به دسترسی و نزدیکی این محدوده به شهر اشاره کرده و می‌گوید: کجا می‌توان رفت که در کمتر از نیم ساعت خودمان را به کوه و بالای کوه برسانیم؟! خوبی این جاده همین زیبایی آن است. پیچ‌وخم جاده با درختان سبز دو طرفش این جاده را بسیار زیبا کرده است.

لکه‌های زرد میان درختان سبز

کمی جلوتر یکی از کارگران، لوله‌های آب را که پای درختان گذاشته‌اند جابه‌جا می‌کند. همان‌طور که کارش را انجام می‌دهد از چرایی جداشدن بخش‌هایی از کمربند به‌وسیله فنس، این گونه می‌گوید: این قسمت‌ها مربوط به سپاه و ارتش است. برای آبیاری درختان هم تا حالا مشکلی نداشته‌ایم و با این لوله‌ها آب را تا پای همه درختان رسانده‌ایم که خشک نشود.

در بخش‌هایی از مسیر تابلوهایی با این مضمون نصب شده است که «شورای حفظ حقوق بیت‌المال، حفاظت و امنیت این مسیر را برعهده دارد». مسیر جاده همچنان ادامه دارد و در قسمت‌هایی از آن آلاچیق و نمازخانه درنظر گرفته‌اند. یکی از مأموران حفاظت فیزیکی نیز به استقبال مردم در روزهای پنجشنبه و جمعه اشاره می‌کند و می‌گوید: ساعت۶صبح جمعه اگر اینجا بیایید، جمعیتی را می‌بینید که این مسیر را برای کوه‌پیمایی انتخاب کرده‌اند.

مسیری مناسب برای ورزشکاران

۲ دوچرخه‌سوار در مسیر جاده به سرعت رکاب می‌زنند. یکی از آنان می‌گوید: این جاده بهترین مسیر برای رسیدن به قله «زو» و دوچرخه‌سواری است. به‌دلیل درختانی که در جاده کاشته‌اند هوا برای نفس کشیدن و دوچرخه‌سواری عالی است.

مرجانی، مدیر اداره کمربند فضای سبز شهرداری مشهد می‌گوید: تاکنون یک میلیون و ۲۰۰هزار اصله نهال در کمربند سبز مشهد در وسعتی ۴هزار هکتاری کاشته شده است. امسال نیز ۳۵۰هکتار دیگر به محدوده درخت‌کاری شده اضافه می‌شود.

مدیر اداره کمربند فضای سبز شهرداری مشهد، به این نکته نیز اشاره می‌کند که در طرح جامع کمربند سبز جنوبی مشهد مقرر شده در عرصه‌ای به وسعت ۱۹هزار هکتار درخت‌کاری شود تا جنگلی «دست‌کاشت» و در دسترس، در اختیار شهروندان مشهدی قرار بگیرد.

او همراهی دستگاه‌ها و نهادهای مسئول را یکی از اصول راهبردی برای پیشرفت پروژه می‌داند و می‌گوید: بخشی از این اراضی در اختیار سازمان‌ها و ارگان‌های متعدد است. برخی از آنان نیز برای ادعای مالکیت خود اسنادی دارند، اما آنچه که اهمیت دارد این است که اگر این زمین‌ها برای درخت‌کاری در اختیار شهرداری قرار بگیرد، می‌توان یک گام بزرگ برای مشهدی‌ها و حتی زائران امام‌رضا(ع) برداشت. این محیط وقتی کامل درخت‌کاری شود، جدا از تولید اکسیژن و هوای پاک، می‌تواند تفرجگاهی در دسترس مردم مشهد باشد.

کمربندی برای جلوگیری از حاشیه نشینی

مرجانی در ادامه با اشاره به همکاری شورای حفظ حقوق بیت‌المال برای آزادسازی اراضی به منظور کاشت درخت می‌گوید: شورای حفظ حقوق بیت‌المال، حمایت قاطعی در آزادسازی اراضی به‌منظور کاشت درخت داشته است. حتی جلسات متعددی با نهادهای مسئول نیز به این باور برسند که این پروژه تنها در حوزه وظایف شهرداری مشهد نیست، ضمن اینکه اکنون در محدوده جنوبی مشهد با این مرز درخت‌کاری شده، توانسته‌ایم مانع ساخت‌وسازهای غیرمجاز شویم.

ساخت‌وساز در دل کمربند جنوبی

مسیر دوم برای ورود ما به ارتفاعات جنوبی از انتهای بولوار سرافرازان است. در اینجا پروژه‌ای ساختمانی درحال ساخت است و در میسر تردد مردم به ارتفاعات مانع ایجاد کرده است. کارگران داخل پروژه درحال فعالیت هستند. روی نرده‌های اطراف پروژه تابلو «محدوده نظامی» نصب کرده‌اند. اهالی محل می‌گویند که این پروژه بیمارستانی است که چندسالی است درحال ساخت است، اما هنوز به پایان نرسیده است. پلاک زکریا یکی دیگر از بخش‌هایی است که گفته می‌شود در محدوده اجرایی کمربند سبز جنوبی قرار دارد. با وجود وسعت، متولی این اراضی حاضر به ارائه آن‌ها برای تکمیل پروژه کمربند سبز جنوبی مشهد نیست.

سید مرتضی مرجانی مدیر اداره کمربند فضای سبز شهرداری مشهد: شورای حفظ حقوق بیت‌المال، حمایت قاطعی در آزادسازی اراضی به‌منظور کاشت درخت داشته است. حتی جلسات متعددی با نهادهای مسئول در این حوزه برگزار کرده که همین همراهی آنان، در توسعه کمربند سبز جنوبی مشهد نقش به‌سزایی داشته است

عکس: احمد حسنی | شهرآرا